

skibsværft, fæstning og lensmandssæde (H). En mere omfattende senmiddelalderlig problemstilling diskuteres i en velargumenteret artikel af J. ARNEBORG (H). Det drejer sig om det klassiske spørgsmål – hvorfor/hvordan forsvandt nordboerne fra Grønland? Meget tyder ifølge Arneborg på, at der hidtil har været lagt for stor vægt på betydningen af stridighederne mellem eskimoer og nordboer.

I de to bind bevæger vi os fra oldtiden til nutiden og geografisk fra Danmark til Norge, Sverige, Færøerne, Island, Grønland, Tyskland, Frankrig, Italien, Polen, Tranquebar. I bibliografien, som findes i Oldskriftsselskabets bind, ses det, at et af de mere populære skrifter fra Olaf Olsens hånd har titlen: »Rejs ud og oplev, se, forstå og tag ved lære«. Det er en videnskabelig åbenhed i tråd med denne titel, der giver festskriftets mangfoldighed af forfattere et fællesskab med jubilareren.

Bjørn Poulsen

Kongemagt og samfund i middelalderen. Festskrift til Erik Ulsig. Red. af POUL ENEMARK, PER INGESMAN og JENS WILLIAM JENSEN, Århus Arosi, 1988. 464 s, talrige fotos, kort og tabeller.

Det må være en fornøjelse for en universitetslærer at få et festskrift som dette, hvor så mange af artiklerne skyldes gamle elever og kolleger, der er og erklærer at være inspireret af Erik Ulsig og hans arbejder. Her er nemlig tale om et væsentligt bidrag til middelalderforskningen, og bogen bærer sin titel med rette, idet dens ialt 27 artikler behandler mange af samfundets funktioner og kongemagtens rolle i og med dem. Retslige, politiske, sociale og økonomiske aspekter har vel overvægten, men heri rummes megen kultur, der dog også finder plads i selvstændige bidrag. Et par af forfatterne bevæger sig tilmed ud i Europa, det er forfriskende og vigtigt og sker ikke nær tit nok i dansk historieskrivning.

Flere artikler er stærkt metodisk prægede, og et par indlæg går så tæt på skriftlige kilder, at man næsten føler sig hensat til scriptoriet, eller hvor de nu blev til. Her og hos andre af forfatterne møder vi fine og indtrængende analyser og nye indfaldsvinkler på stoffet. I nogle tilfælde er der tale om grundlæggende studier som ved optællingen og præsentationen af de nordslesvigske voldsteder.

Festskriftets bidrag spænder i tid fra den tidligste middelalder til 1600-årene, men de hænger godt sammen, og nogle af dem støtter hinanden som arbejderne om landbrug og godsbesiddelse og studierne over adelen og dens vilkår og sammensætning. Gennem artikler om besiddelsesforholdene får man fornemmelser af de lange linier, som de må have virket i middelalderen selv, og to indlæg om de evindeligt problematiske retslige forhold mellem hertugdømmet Slesvig og kongeriget viser dem klart og præcist og frigjort fra ånden fra »48«. Det er nyttigt.

Statistikerens redegørelse for sammenhængen mellem areal og plovstal, som det angives i Konge Valdemars Jordebog, er lærerig, og det er nyt at få præsenteret Øresundstolden som et af de små bidrag til kongens kasse i den senere middelalder. Ja, man kan blive ved med at opregne interessante, spændende eller morsomme iagttagelser og resultater, som her i bogen så langt har overvægt over gentagelser af velkendt stof og løsere antagelser.

Endelig er flertallet af artiklerne velskrevne og letlæste i den gode betydning af ordet. Kun et par af dem tynges af et erudit notesystem, der vel giver næsten to artikler for én, men til gengæld gør dem vanskelige at læse og at tilegne sig. Hovedindtrykket er imidlertid, at festskriftet er en vellykket præstation.

Rikke Agnete Olsen

Kirkerne i Danmark 1. bind. Den katolske tid af ULLA KJÆR og POUL GRINDER-HANSEN. Fotograf JENS-JØRGEN FRIMAND. Boghandlerforlaget 1988. 165 s., mange ill. 178 kr.

»Hvis man først og fremmest interesserer sig for den kulturhistorie, kirkerne kan fortælle, er ingen kirker uinteressante«, skriver de to forfattere i forordet, og dette synspunkt retfærdiggør de i det her anmeldte kulturhistoriske værk. Det er populærvidenskab, javist, men i den bedste betydning af ordet, præget af dybt kendskab til stoffet og af et bemærkelsesværdigt godt sprog, så enkelt og lige ud ad landevejen, at det må være nøje gennemtænkt. De knæsatte fagudtryk og fremmedord anvendes selvfølgelig, men således at de bliver oversat/forklaret, første gang læseren møder dem – uden at der i den anledning løftes bedrevidende pegefingre.

Det meget store stof behandles i 19 små kapitler om emner som kristendommens indførelse – kirkens indtægter og organisation – kirkebyggeri – inventar og udsmykning, granitskulptur og kalkmalerier – ja messehagler og kirkeklokker for at slutte med »Verdslighed i kirken«. Det kan jo kun blive kort om de enkelte emner, men det opvejes af en fortrinlig litteraturliste, ikke blot med oversigtsværker, men også med speciallitteratur ordnet kapitelvis i stedet for de noter i teksten, som helt bevidst er udeladt. Det må her særlig fremhæves, at man angiver stikordene til søgning i Kulturhistorisk Lexikon for Nordisk Middelalder.

Forfatterernes force ligger foruden i deres brede viden, i deres enkle sprog og umiddelbare fortælleglæde. I hver enkelt kapitel lykkes det dem at behandle alt hvad den interesserede – endog den meget interesserede læser kan forvente. Lad mig tage som eksempel kap. 4. »Helgener og valfart« (s. 27-33). Her får vi selvfølgelig oplysninger om helgenerne som forbedere og mellemmand til Gud, men vi får også pointeret forskellen mellem martyrer og bekendere, samt kriterierne for at en person kan kåres til helgen. I forbifarten oplyses, at den pavelige kanonisering først blev påbudt i 1234. Vi læser om de »rigtige« helgener og de lokale danske, som f.eks. Hellig Anders fra Slagelse. Legender beskrives først som opbyggelige læsestykker for præster og munke, for derpå at blive karakteriseret som værende »af høj underholdningsværdi, ideel til både prædikener og billedfremstilling«, hvorefter nogle legender repeteres ganske kort. Den fornemste helgen er jo Jomfru Maria, og det beskrives, hvorledes Mariadyrkelsen vokser. Også relikvier, pilgrimsrejser og valfartskirker omtales, ikke blot Jerusalem og Santiago, men også S. Søren i Holmstrup og den grædende Madonna i Karup. Det kan som sagt blive noget kortfattet, men oplysningerne gives fyndigt og med humor, så disse 6 sider giver et fint helhedsbillede af denne side af middelalderens liv. Men – s. 31 står, at S. Clemens blev kastet i »Det kaspiske